

Word known to all men

I de danske udgaver af *Ulysses* står der i *Skylla og Karybdis* (side 215 i 2002-udgaven):

– Kunsten at være bedstefader, begyndte Mr. Best at mumle.

L'art d'être grand...

– For en mand med dette sære: geni, er hans eget billede målestokken for al erfaring, materiel som moralsk.

I Random House-udgaven fra 1934, som Boisen oversatte fra, står der

– The art of being a grandfather, Mr. Best gan

murmur. *L'art d'être grand...*

– *His own image to a man with that queer thing Genius is the standard of all experience, material and moral.*

Det ser jo nogenlunde ud. Men – den meget grundige Hans Walter Gabler gravede en anden formulering frem fra Rosenbach-manuskriptet. Det blev udgivet som faksimile i 1972 (A Facsimile of the Manuscript, New York: Octagon Books; Philadelphia: Rosenbach Foundation, 1972). Denne formulering ser således ud i Joyces egen håndskrift: den har Gabler optaget i sin kritiske og korrigerede udgave, Bodley Head 1986, (9.425) således:

– The art of being a grandfather, Mr. Best gan murmur. *L'art d'être grandp.....*

– *Will he not see reborn in her, with the memory of his own youth added, another image?*

Do you know what you are talking about? Love, yes. Word known to all men. Amor vero aliquid alicui bonum vult unde et ea quae concupiscimus...

– *His own image to a man with that queer thing genius is the standard of all experience, material and moral*

Stephen røber herved, at det ukendte ord, som alle mennesker kender, er love. Det bliver jo ikke afsløret i Stephens spørgsmål på stranden i Proteus (Ulysses side 66) og i spørgsmålet til moderen i Kirke (Ulysses side 550). Kun Mr. Bloom bruger det i sit pludselige udfald mod Borgeren i Kyklopen (Ulysses side 357).

Både før og efter Gablers opdagelse udspandt der sig imponerende diskussioner mellem Joyce-forskerne i de litterære tidsskrifter. Hugh Kenner mente, at det ukendte ord var *death*. Richard Ellmann var først i tvivl men gik senere ind for *love*. Cheryl Fox mente, det var *yes*.

Gabler mener, at forskellen mellem den håndskrevne og den trykte version kan skyldes "a typist's eyeskip". Joyce har adskillige gange rettet trykfejl og udeladelser i de forskellige udgivelser, senest i 1936, før bogen blev udgivet af the Bodley Head i London.

Spørgsmålet er derfor, om Joyces dårlige øjne har ladet ham foretage et "skip", eller om han mente, at den kortere formulering var en forbedring. "Haha, jeg skjuler det ord for læserne. Det vil give dem endnu mere at spekulere over"

Læste Joyce korrektur, eller var han en stadigt skabende kunstner?

I dag ved vi altså, hvad Joyce *kunne* have ment ved ikke at rette korrektoren.

Reference: Richard J. Finneran i James Joyce Quarterly, volume 33, number 4 og Cheryl Fox i JJQ volume 29, number 4.